

УДК 378.011.3-051:78

DOI: <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2025.31.331665>

Наталія Дем'янюк, м. Полтава

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8292-6461>

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО РОБОТИ З НАРОДНИМИ ВОКАЛЬНО-ХОРОВИМИ КОЛЕКТИВАМИ

У статті розглянуто умови і зміст підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до роботи з народними автентичними вокально-хоровими колективами, визначено мету, зміст, результати навчання, основні форми роботи та контролю з курсу «Теорія і методика роботи з народними вокально-хоровими колективами», зацікавлено увагу на характерних ознаках українського народнопісенного виконавства (своєрідність манери виконання, виразне регістрове звучання, підголосково-поліфонічний розспів, імпровізаційність, наявність солістів-виводчиків) та деяких важливих методичних аспектах (методиці організації, комплектування, вокально-хорової роботи).

Ключові слова: *підготовка майбутнього вчителя; вчитель музичного мистецтва; керівник вокально-хорового колективу; автентичний спів; народний вокально-хоровий колектив; співоочий голос; ознаки народного (автентичного) співу.*

Постановка проблеми. Серед головних напрямів реформування системи освіти в Україні визначаються її національна спрямованість, невіддільність від національного ґрунту, органічне поєднання з історією та традиціями українського народу, про що наголошується в «Дорожній карті освітньої реформи 2015-2025», Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років, Концепції розвитку педагогічної освіти та інших чинних нормативних документах. Розвиток національної самосвідомості, виховання патріотизму, громадянськості, найкращих рис національного характеру може забезпечуватись, по-перше, підвищенням якості мистецько-педагогічної освіти, а по-друге, активним залученням молоді та інших верств українського суспільства до участі в народних мистецьких колективах, зокрема вокально-

хорових. Адже мистецтво співу є демократичним, гуманістичним, найбільш доступним видом художньої діяльності людей та має великий виховний потенціал.

Для вирішення зазначених завдань першочергове значення має відповідна теоретична і практична підготовка вчителя, зокрема музичного мистецтва, формування в нього вокально-хорових і диригентських компетентностей, глибоких знань у галузі української культури, народнопісенної творчості та багатовікових традицій народного колективного співу. Така підготовка здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 014.13 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво) здійснюється на кафедрі музики імені Григорія Левченка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні підходи в мистецько-педагогічній освіті досліджувались у працях О. Лобач (2014) (визначено структуру формальної професійної освіти та навчально-методичне забезпечення підготовки вчителів музичного мистецтва), О. Отич (2008) (проаналізовано методологічні підходи до розвитку індивідуальності педагога його засобами мистецтва), Н. Сулаєвої (2013) (обґрунтовано необхідність конвергентності формальної та неформальної мистецької освіти, висвітлено її потенціал у збагаченні професійної компетентності майбутніх учителів), Т. Танько (1998) (схарактеризовано систему музично-педагогічної підготовки вчителів в Україні) та ін. Різноманітні аспекти професійної підготовки вчителя музичного мистецтва розглянуто в працях В. Антонюк (2000) (розроблено методику постановки голосу), Н. Дем'янюк (2020) (розкрито процес формування диригентсько-хорових компетентностей здобувачів вищої освіти), Т. Смирнової (2003) (схарактеризовано професійні компетентності та науково-методичні підходи до підготовки хорових диригентів), О. Стахевича (2002) (досліджено основи вокальної педагогіки) та ін.

Питання теорії і методики роботи з народними хоровими колективами досліджувались у працях О. Бенч-Шокало (2002) (розглянуто питання генези й традиції хорового співу українців), А. Гуменюка (1969) (розкрито організаційні та методичні основи роботи з українським народним хором), А. Затурян (2007) (схарактеризовано особливості роботи з народним вокально-хоровим колективом), О. Коломоєць (2012) (представлено укра-

їнський народний спів як синтез національної традиційності та академічного хорового виконавства), Р. Лоцман (2012) (визначено сутність методичних та українознавчих засад у фаховій підготовці виконавців народної пісні), З. Таранник (2007) (вивчено методичні основи вокально-хорової роботи), Н. Цюпи (2016) (виявлено специфіку народної манери співу) тощо. Особливої уваги заслуговують творчі здобутки видатних українських хормейстерів і педагогів, які працювали з українськими народними хоровими колективами, – А. Авдієвського, Г. Верьовки, А. Гуменюка, Г. Левченка, В. Міщенко та інших митців.

Мета статті – розкрити зміст підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до роботи з українськими народними (автентичними) вокально-хоровими колективами.

Методи дослідження. З метою визначення змісту підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до роботи з українськими народними вокально-хоровими колективами застосовувались загальнонаукові методи (системно-структурний аналіз, порівняльний аналіз, класифікація, систематизація); теоретичний аналіз задля вивчення наукових праць і практичного досвіду роботи керівників народних вокально-хорових колективів.

Виклад основного матеріалу. Фахова підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва здійснюється на кафедрі музики імені Григорія Левченка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво)». Вона включає обов'язкові освітні компоненти, які складають цикли загальної і професійної підготовки, та вибіркові освітні компоненти, що сприяють поглибленню фахових знань і вдосконаленню відповідних умінь і навичок студентів. Диригентська і вокально-хорова підготовка здобувачів вищої освіти здійснюється в процесі опанування практичних музичних дисциплін, серед яких «Хорове диригування», «Диригування з практикумом роботи з хором», «Постановка голосу», «Хоровий клас». Теоретичними основами та методикою роботи з вокально-хоровими колективами студенти оволодівають під час вивчення курсів «Хорознавство та методика роботи з хором», «Теорія і методика роботи з народними вокально-хоровими колективами», «Методика роботи з вокальними художньо-творчими колективами» тощо.

Підготовка майбутнього вчителя до практичної діяльності саме з українськими народними колективами, яка суттєво відрізняється від роботи з колективами академічного напрямку, вивчення специфіки, художньо-виконавських особливостей, жанрових різновидів і форм народного співу є метою навчального курсу «Теорія і методика роботи з народними вокально-хоровими колективами». Його змістовими складниками є: стильові та художньо-виконавські особливості українських народних хорів, специфіка пісенного розспіву, гуртовий народний спів, роль керівника колективу, визначення голосів і комплектування хору, вокально-хорова робота в народному хорі, принципи добору репертуару, методика розучування твору, види вступів голосів, засоби художньої виразності у виконанні пісенного репертуару, планування репетиційної роботи, використання елементів танцювального мистецтва в народному хорі, різновиди сценічних костюмів тощо.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти мають: знати теоретичні основи українського народнопісенного мистецтва; володіти методикою роботи з народним вокально-хоровим колективом; вміти організовувати репетиційний процес; добирати і розучувати різноманітний пісенний репертуар; популяризувати українське народнопісенне мистецтво.

Основними формами роботи з курсу «Теорія і методика роботи з народними вокально-хоровими колективами» є лекційні та практичні заняття, під час яких застосовуються різноманітні методи (словесні, наочні, практичні) та технології навчання (особистісно-орієнтовані, інформаційно-комунікаційні, дистанційні тощо). Курс спрямовано на підготовку студентів до роботи саме з народними колективами, які репрезентують автентичний спів – напрям у музичному виконавстві, який зорієнтовано на максимально точне відтворення звучання зразків давньої народнопісенної творчості, збереження її національних рис і характеру, зумовлених приналежністю до певного територіального осередку, виконання узвичаєного для нього пісенного репертуару в традиційній, оригінальній, самобутній манері народного співу.

Важливим складником практичних занять є перегляд відеозаписів народних хорових і вокальних колективів, серед яких: український народний хор «Калина» імені Григорія Левченка Полтавського національного педагогічного університету імені

В. Г. Короленка, народний самодіяльний фольклорно-етнографічний колектив «Древо» Крячківської філії Пирятинського культурно-громадського центру, ансамбль «Берегиня» Розбишівського будинку культури Миргородського району Полтавської області, народний аматорський вокальний ансамбль «Вербиченька» Калайдинцівського сільського будинку культури Центру культури і дозвілля Лубенської міської ради, народний самодіяльний фольклорний колектив «Горлиця» Давидівської філії Пирятинського культурно-громадського центру, український народний самодіяльний хор «Жайвір» приватного акціонерного товариства Укрнафта Управління нафтопромислового сервісу тампонажної бази (Схід) Полтавської територіальної громади, народний фольклорний аматорський колектив «Пісенне джерело» Центру культури та дозвілля «Оберіг» Решетилівської територіальної громади Полтавської області, народний хоровий колектив «Родослав» Центру культури і дозвілля Лубенської міської ради Лубенського району Полтавської області, народний аматорський фольклорний ансамбль «Яснозір'я» Бірківського сільського будинку культури Миргородського району, народний аматорський хор української пісні «Явір» Заводського міського будинку культури №1 Миргородського району, хор «Гомін» імені Л. Ященка, фольклорний гурт «Надія» села Семенівка Краматорського району Донецької області, автентичний колектив «Бовсунівські бабусі», ансамбль автентичного українського співу «Божичі», гурт «Гуляйгород», фольклорно-етнографічний ансамбль «Джерельце» тощо. Прослуховування виступів таких колективів безпосередньо знайомить студентів із народним жанровим співом, дозволяє проаналізувати особливості звучання та виконання українського народно-пісенного матеріалу.

Засобами діагностики результатів навчання з дисципліни є усне опитування, експрес-опитування, перевірка виконання практичних завдань і самостійної роботи, тестування тощо. При викладанні курсу застосовуються різні форми контролю: поточний контроль проводиться для перевірки систематичності роботи студентів і якості засвоєння матеріалу на практичних заняттях; модульний контроль здійснюється з метою виявлення рівня підготовки студентів по закінченні вивчення модуля у формі контрольного заняття; підсумковий контроль відбувається за

результатами практичних занять і виконання завдань самостійної роботи студентів у формі заліку.

Для того, щоб працювати з народним вокально-хоровим колективом, майбутньому керівникові необхідно знати його специфіку. Народний хор, як одна з найбільш поширених форм аматорського музичного виконавства, об'єднує людей різних професій і віку, які мають музичні та вокальні здібності, бажання займатись вокально-хоровою діяльністю. У процесі роботи він має стати організованим колективом, який володіє своєрідною народною манерою співу, багатством музично-виражальних засобів, що дозволяють донести до слухачів зміст виконуваних творів. Основним призначенням народних ансамблів і хорів є збереження, розвиток і примноження українських національних пісенних традицій.

Головні ознаки, стильові та художньо-виконавські особливості народних колективів визначаються сталими місцевими регіональними традиціями побутового хорового співу. До найсуттєвіших ознак українського народного хору відносять: своєрідність манери виконання, особливий характер звукоутворення, неприкритий звук, виразне регістрове звучання (грудне, головне) голосів без згладжування перехідних зон, невеликий діапазон (як правило, у межах октави), імпровізаційність виконання, підголосково-поліфонічний розспів як основа хорового багатоголосся, наявність солістів-виводчиків, які створюють на фоні хорового звучання підголоски (фальцетні, грудні), поєднання співу з елементами хореографії та пантоміми, різноманітність складу колективу тощо. Зовнішніми ознаками народного вокально-хорового колективу є репертуар, склад співаків, костюми, супровід.

Народний жанровий спів відзначається суттєвими рисами, серед яких: особливий характер звукоутворення, що базується на живій розмовній мові та спирається на виконавський досвід поколінь народних співаків даної місцевості. Залежно від способу звуковидобування, народний хор має певний тембр звука, який ґрунтується на манері співу переважно жіночих голосів. В Україні залежно від регіональних вокальних традицій є колективи, що співають здебільшого в грудному регістрі (центр, південь та східні регіони), головному (західне Поділля, Галичина) та мішаному (мікстова традиція показова для Подністров'я). Такі способи звуковидобування властиві народним хорам, які будують свою діяльність на місцевих історико-культурних і художньо-виконав-

ських традиціях, своєрідній манері співу, мовному діалекті, місцевому фольклорі (Гуменюк, 1969).

Своєрідним є склад народного хору, в якому на відміну від академічного немає поділу голосів на врівноважені хорові партії. У кількісному відношенні вони укомплектовуються інакше. Мішаний народний хор поділяється на «пласти»: верхній – сопрано перші і тенори перші; середній – сопрано другі, альти, тенори другі, баритони; нижній – баси та октавісти. Середній пласт охоплює найбільшу кількість голосів, адже він відіграє важливу роль: будова пісень із підголосками вимагає особливо інтенсивного звучання середнього «пласта». Комплектуючи хор, керівник повинен дбати про те, щоб кількість співаків середнього пласта переважала кількість інших принаймні вдвічі. Повні мішані народні хори мають у своєму складі чотири голоси: сопрано, альт, тенор, бас. Неповні бувають двох видів: 1) сопрано, альти, чоловіча група в унісон; 2) тенори, баси, жіноча група в унісон. Із складу хору виділяють невелику групу з 4-8 виводчиків, які в багатоголосній народній пісні виконують підголоски. Серед них має бути 1-2 фальцетного типу (Гуменюк, 1969).

У роботі з хором слід враховувати і вміло використовувати природу народних голосів, які поділяються на: підголоскові сопрано або фальцетні виводчиці («тоньчик»); підголоскові сопрано або виводчиці грудного резонування («горяки»); ведучі сопрано грудного резонування («лідер»); альти підголоскові та ведучі грудного резонування («втори»); тенори (з яких 1-2 виводчики); баси I (баритони, з яких 1-2 виводчики), баси II (центральні), баси III (октавісти або профундо (глибокі)) (Затурян, 2007).

Роль заспівувачів і виводчиків у народному хорі є визначальною, тому надзвичайно важливо залучати до нього саме таких співаків. Виводчики, що мають високі голоси (сопрано і тенори), найчастіше виконують рухливі підголоски, співають їх дзвінким голосом, особливо у верхньому регістрі. Низькі голоси – менш рухливі, більш густі, у верхньому регістрі звучать крикливо. Група виводчиків вимагає від керівника особливої уваги щодо навантаження і використання лише в піснях відповідного характеру. Вона має важливе значення, бо надає звучанню хору своєрідного колориту, який є однією з провідних рис народного хорового стилю. Заспівувачі – це переважно низькі голоси (альти і баси). Заспівувач, як ватажок хору, має відзначатися голосом красивого тембру,

широкого діапазону, яскраво вираженими музичними здібностями – умінням задати тон, утримувати потрібний темп тощо.

Особливістю народного виконання є розспів пісні на голоси. Роботу над піснею починають з вивчення її мелодії всіма співаками, а потім розділяють функції голосів на основний наспів, басовий підголосок, вивід та міняють їх для створення варіантів розспіву, розвитку слуху, інтонаційного мислення, почуття ансамблю тощо. До основних прийомів розведення пісні на голоси належать: «приспівування» підголосків до основної мелодії, підключення голосів, зміна тональності для знаходження нових варіантів, подвоєння основного наспіву в октаву, з'єднання в унісон низьких жіночих і високих чоловічих голосів, проведення основного наспіву в різних регістрах (Таранник, 2007). Усі створені варіанти наспіву керівник має зафіксувати в партитурі, враховуючи опорні тони, приховану гармонію та визначаючи характер підголосків, їхня відповідність жанру і змісту пісні. У процесі розучування партитури за кожною хоровою партією закріплюється певний варіант, який потім виконується в концерті.

Імпровізаційність виконання зумовлюється ладовою природою української народної пісні, що дає співакам можливість створювати на основі мелодії пісні фальцетні та грудні підголоски – додаткові мелодії, які є її варіантами. Підголосок фальцетного типу («тоньчик») виконується жінками. У альтів його межі — від $ля^1$ до $мі^2$ октави, у сопрано – від $ре^2$ до $ля^2$ октави. Виконується він верхівками зв'язок, тому називається фальцетним. Грудний підголосок має грудний тембр і сильний звук. У альтів його межі – від $ре^1$ до $ля-сі^2$ октави, у сопрано – $соль-ля^1$ – $мі-фа^2$ октави. У чоловіків вивід починається від $до$ малої октави та закінчується $соль^1$ октави. У мішаному хорі підголоски виконуються, як правило, жінками, бо відповідна теситура жіночих голосів вища і зручніша. В одночасному сполученні з основною мелодією підголоски утворюють гармонічні сполучення, які збагачують мелодію, поглиблюють її лад і виявляють приховану гармонію (Таранник, 2007).

Імпровізації створюються в процесі розспіву пісні на голоси, розцвічуванні підголосків різноманітними мелізмами, зміні їх інтонаційного і ритмічного образу. Її здебільшого виконують заспівувачі і виводчики. Крім цього, з унісонного хору виділяються окремі співаки, що теж імпровізують свої партії. В імпровізації

досвідчені співаки виявляють високе почуття міри, тонко визначають, що властиве тій чи іншій народній пісні, а що є в ній штучним, нехарактерним. У народному хорі імпровізація є основним методом поглиблення художнього трактування пісні під час її засвоєння (Гуменюк, 1969).

Важливим технічним і художнім прийомом виконання в народному хорі є вступи голосів, які в українських народних піснях зустрічаються різних видів. Найчастіше хор вступає у приспіві, після заспіву, який виконується солістом-заспівувачем. Майже всі багатоголосні народні пісні, які виконуються без диригента, починаються із заспіву. Заспівувач фактично «веде хор», адже від нього залежить вибір зручної для співу тональності, а також характер виконання пісні. Від якості виконання заспіву залежить чіткий, організований і активний вступ хору. Керівникові слід звернути увагу на ритмічне виконання заспіву і відрегулювати голосність заспіву та хорового вступу.

Одним із видів вступу є розподіл заспіву між двома виконавцями: починає один (за тембром і діапазоном) голос, а продовжує інший, що дозволяє розширити діапазон та застосувати прийом «накладання» другого відрізка заспіву на перший: останній звук першого відрізка припиняється лише в той момент, коли починається перший звук другого відрізка. Також існують інші види вступу: починає заспів один заспівувач, а після певної паузи до нього приєднується другий; пісню починає одна з партій хору, а потім до неї приєднується друга.

Працюючи над піснями зі вступами окремих партій, керівник повинен дбати про встановлення певного темпу, що забезпечить вчасний вступ і врегулювання сили звучання партій. Силу звучання партії необхідно врівноважити так, щоб вступ був водночас відчутним для слухачів і не надто відрізнявся від загального звучання хору. Проте за всіх видів заспіву вступ хору має бути своєчасним, чітким, активним, ритмічно стійким, у відповідному темпі.

Перед початком роботи над пісню з хором керівник повинен її проаналізувати: зрозуміти ідею, зміст і характер; визначити жанр (історична, побутова, обрядова тощо), склад (гармонічний чи поліфонічний), тип підголоска (фальцетний чи грудний), якщо склад пісні поліфонічний; вирішити, який хоровий склад буде

виконувати пісню (жіночий, чоловічий чи мішаний), без супроводу чи з інструментальним супроводом, з танцями чи без них.

Розучування пісні в народному вокально-хоровому колективі можна умовно поділити на два етапи: технічний і творчий. До технічного етапу належать вивчення словесного та музичного тексту по партіях, із групою однорідних голосів, із мішаним складом, робота над горизонтальним, а потім вертикальним строем, робота над усіма видами хорового ансамблю, над дикцією. Творчий етап розучування твору обіймає роботу над звуком, який би відповідав змісту і характеру пісні, над динамікою, фразуванням, кульмінаціями тощо. Такий поділ є умовним, адже технічний і творчий етапи в процесі роботи тісно переплітаються. У піснях гармонічного складу спочатку вивчають основну мелодію, а згодом інші партії. Для кращого запам'ятовування мелодії слід обирати структурно закінчені частини партії. Їх співає керівник, потім грає на інструменті, також можуть виконати найбільш здібні учасники хору. Після засвоєння двох голосів, їх поєднують, тому розучують і співають разом три або чотири голоси (відповідно до хорової партитури). Розучування твору може проводитися з допомогою музичного інструмента (фортепіано, баян) або з голосу.

Під час роботи над пісенним репертуаром керівник народного хору має: звертати увагу на те, щоб частини мелодії або партій впливали одна з одною, створюючи у співаків відчуття цілого; виправляти всі інтонаційні помилки та ритмічні неточності; демонструвати з допомогою відомих поспівок інтервали, які важко засвоюються хором; запобігати механічному вивченню музичного матеріалу; стежити, щоб під час розучування хорових партій виконавці інших партій не підспівували, бо засвоєні ними елементи чужої партії ускладнюють опанування твору в цілому.

Засвоєння хором пісень з підголосками передбачає вивчення тільки нижніх голосів, а підголоски імпровізують виводчики. Якщо зафіксований у партитурі підголосок у художньому відношенні кращий за зімпровізований виводчиком, то його вивчають так, як і кожен партію пісні. Коли хор засвоїть партію, пісню розспівують на засадах вільної імпровізації. Завдання вокально-хорового колективу – поліпшити і збагатити художні якості пісні (Затурян, 2007).

Важливою ознакою творчого напрямку і виконавського стилю хорового колективу є його репертуар. Серед основних принципів його добору варто назвати доступність, різноманітність, відповідність технічним і художнім можливостям колективу, художня довершеність творів, поступове ускладнення тощо. До репертуару народного хору включають різножанровий і різнохарактерний пісенний матеріал. До прикладу, для жіночого складу хору з фальцетним підголоском – «Що й у неділеньку рано», «Та летів сокілонько», «Чого, Галю, невесела», «Ой при лужку, при лужку»; для жіночого складу хору з грудним підголоском – «Вітер віє, повіває», «Понад садом-садом». «Та й орав же мій миленький», «Чого дуб зелений»; для чоловічого складу хору з грудним підголоском – «Ходить орел понад морем», «Як посію рожу», «На городі верба рясна», «Розпрягайте, хлопці, коні»; для мішаного складу хору з грудним підголоском «Ой не пугай, пугаченьку», «Ой коли б той вечір», «Ой чи хмариться, чи туманиться», «Ой за гаєм, гаєм».

Для музичного супроводу можна залучати окремих музикантів: баяніста, бандуриста, скрипаля чи кларнетиста. Робота керівника народного вокально-хорового колективу значно ускладнюється введенням для супроводу співу та танцю інструментальної групи. Залежно від деяких визначальних факторів (художньо-творчих, культурологічних, соціально-економічних) вона може складатися з таких народних інструментів, як бандура, ліра, сопілка, цимбали, скрипка, басоля, бубон, барабан з тарілками тощо. Інструментальний супровід підкреслює національний колорит пісенного репертуару та колективу загалом.

Своєрідна структура народної пісні, самобутня вокальна природа і художнє значення підголосків, використання виводчиків, ціла низка різноманітних традиційних хорових прийомів ставлять перед керівником народного хору багато складних завдань. Він має бути музично грамотним, володіти методикою вокально-хорової роботи, самостійно вивчати новий репертуар, мати диригентсько-хорову підготовку та музичний смак, зберігати і розвивати голоси хористів, навчати їх нотної грамоти. Йому необхідно усвідомлювати стратегії розвитку стилю народного виконавства, впроваджувати імпровізаційну практику, удосконалювати репертуарну політику та форми репрезентації репертуарних програм. Керівник повинен постійно дбати про

збагачення репертуару, його художню якість і педагогічну доцільність, тобто відповідність можливостям і умовам творчого зростання колективу.

Висновки. Отже, підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до роботи з народними вокально-хоровими колективами є важливою складовою професійної підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво). Підготовка до неї здійснюється в процесі вивчення навчальних дисциплін освітньо-професійної програми, серед яких «Теорія і методика роботи з народними вокально-хоровими колективами», «Хорознавство та методика роботи з хором», «Диригування з практикумом роботи з хором», «Постановка голосу», «Хоровий клас», «Методика роботи з вокальними художньо-творчими колективами» тощо. Досягнення програмних результатів навчання із зазначених дисциплін зумовлює формування професійних компетентностей майбутнього вчителя музичного мистецтва та керівника художньо-творчих колективів, зокрема й народних вокально-хорових колективів.

Перспективними напрямками вивчення порушеної проблеми є підготовка вчителя до роботи з народними хоровими колективами в умовах неформальної мистецької освіти, систематизація й узагальнення досвіду роботи керівників фольклорних колективів полтавського краю.

Список використаної літератури

- Антонюк, В. (2000). *Постановка голосу*: навч. посіб. Київ: Українська ідея.
- Бенч-Шокало, О. Г. (2002). *Український хоровий спів: Актуалізація звичаєвої традиції*: навч. посіб. Київ: Український Світ.
- Гуменюк, А. І. (1969). *Український народний хор*: методичні поради. Вид. 2-е. Київ: Музична Україна.
- Дем'янко, Н. (2020). Формування професійних компетентностей учителя музичного мистецтва на заняттях з хорового диригування. *Естетика і етика педагогічної дії*, 21, 101-111.
- Затурян, А. І. (2007). *Хорознавство і методика роботи з хором*: програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I-II рівнів акредитації. Вінниця: Нова книга.
- Коломоець, О. М. (2012). Український народний спів як синтез національної традиційності та академічного хорового виконавства. В кн. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*: зб. наук. праць (Вип. 37, ч. 1, с. 36-41). Ялта: РВВ КГУ.
- Лобач, О. О. (2014). Кульмінаційний період розвитку професійної освіти вчителів музичного мистецтва в Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка (1981-2014). В кн. *Кафедра музики Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка: ретроспективний аналіз*: монографія (с. 59-81). Полтава: ТОВ АСМІ.

- Лоцман, Р. О. (2012). Методичні та українознавчі засади фахової підготовки виконавців народної пісні в умовах сучасного міста. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Педагогічні та історичні науки*, 108, 119-126.
- Отич, О. М. (2008). *Мистецтво у розвитку індивідуальності педагога: історичний і методологічний аспекти*: монографія. Чернівці: Зелена Буковина.
- Смирнова, Т. А. (2003). *Диригент хору: індивідуальність, педагог, керівник*: науково-методичні матеріали. Харків: Нове слово.
- Стахевич, О. (2002). *Основи вокальної педагогіки*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.
- Сулаєва, Н. В. (2013). *Підготовка вчителя в педагогічному просторі неформальної мистецької освіти*: монографія. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка.
- Танько, Т. П. (1998). *Музично-педагогічна освіта в Україні*: монографія. Харків: Основа.
- Таранник, З. В. (2007). *Хорознавство і методика роботи з хором*: дидактичні матеріали. Вінниця: Нова книга.
- Цюпа, Н. П. (2016). Народні хоріві колективи в українському музичному просторі. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Мистецтвознавство*, 22, 250-254.

Nataliia Demianko

PREPARATION OF THE FUTURE MUSICAL ART TEACHER TO WORK WITH FOLK VOCAL AND CHOIR GROUPS

The article examines the conditions and content of the training of a future musical art teacher majoring in the specialty 014.13 Secondary education (Art. Musical art) to work with authentic folk vocal and choral ensembles, and substantiates its relevance. It is noted that it is provided by students studying the mandatory and optional educational components of the educational and professional program "Secondary Education (Art. Musical Art)": "Choir Conducting," "Conducting with a Practical Work with a Choir," "Voice Production," "Choir Class," "Choir Studies and Methods of Working with a Choir," "Theory and Methods of Working with Folk Vocal and Choral Groups," "Methods of Working with Vocal Artistic and Creative Groups," etc. The purpose, content component, learning outcomes, main forms of work and control from the course "Theory and Methods of Working with Folk Vocal and Choral Ensembles" have been determined. Attention is focused on the characteristic features of Ukrainian folk song performance (conditionality of regional traditions of household choral singing, special nature of sound production, undisguised sound, expressive register sound of voices, a small range, improvisational performance, subvocal polyphonic singing as the basis of choral polyphony, the presence of lead singers who create subvocals against the background of the choral sound, the combination of singing with elements of choreography and pantomime, the diversity of the collective composition). The principles of ensemble composition, classification of folk voices, functions of singers and lead singers in the performance of subvocal-polyphonic musical material, techniques of improvisation, singing a song for voices, some important methodical aspects of vocal and choral work are revealed. Emphasis is placed on the importance of the repertoire for determining the creative direction and performance style of the choir. The decisive role of the manager in the organization and successful activity of the amateur folk group is emphasized, and their main tasks and functions are considered.

Keywords: *training of a future teacher; musical art teacher; leader of a vocal and choral group; folk vocal and choral group; singing voice; signs of folk (authentic) singing.*

References

- Antoniuk, V. (2000). *Postanovka holosu [Voice acting]*. Kyiv: Ukrainska ideia [in Ukrainian].
- Bench-Shokalo, O. H. (2002). *Ukrainskyi khorovyi spiv: Aktualizatsiia zvychaievoi tradytsii [Ukrainian choral singing: Actualization of a customary tradition]: navch. posib*. Kyiv: Ukrainskyi Svit [in Ukrainian].
- Demianko, N. (2020). Formuvannia profesiinykh kompetentnosti uchytelia muzychnoho mystetstva na zaniattiakh z khorovoho dyryhuvannia [Formation of professional competencies of a music art teacher in choral conducting classes]. *Estetyka i etyka pedahohichnoi dii [Aesthetics and ethics of pedagogical action]*, 21, 101-111 [in Ukrainian].
- Humeniuk, A. I. (1969). *Ukrainskyi narodnyi khor: metodychni porady [Ukrainian Folk Choir]*. Vyd. 2-e. Kyiv: Muzychna Ukraina [in Ukrainian].
- Kolomoiets, O. M. (2012). Ukrainskyi narodnyi spiv yak syntezy natsionalnoi tradytsiinosti ta akademichnogo khorovoho vykonavstva [Ukrainian folk singing as a synthesis of national tradition and academic choral performance]. In. *Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity [Problems of modern pedagogical education]: zb. nauk. prats* (Is. 37, p. 1, pp. 36-41). Yalta: RVV KHU [in Ukrainian].
- Lobach, O. O. (2014). Kulminatsiinyi period rozvytku profesiinoi osvity vchyteliv muzychnoho mystetstva v Poltavskomu natsionalnomu pedahohichnomu universyteti imeni V.H. Korolenka (1981-2014) [The culminating period of the development of professional education of music teachers at the Poltava V. H. Korolenko National Pedagogical University (1981-2014)]. In. *Kafedra muzyky Poltavskoho natsionalnoho pedahohichnogo universytetu im. V.H. Korolenka: retrospektyvnyi analiz [Department of Music of Poltava V. H. Korolenko National Pedagogical University: retrospective analysis]: monohrafiia* (pp. 59-81). Poltava: TOV ASMI [in Ukrainian].
- Lotsman, R. O. (2012). Metodychni ta ukrainoznavchi zasady fakhovoi pidhotovky vykonavtsiv narodnoi pisni v umovakh suchasnoho mista [Methodological and Ukrainian-scientific principles of professional training of folk song performers in the conditions of a modern city]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho pedahohichnogo universytetu imeni M. P. Dragomanova. Pedahohichni ta istorychni nauky [Scientific notes of the M. P. Dragomanov National Pedagogical University. Pedagogical and historical sciences]*, 108, 119-126 [in Ukrainian].
- Otych, O. M. (2008). *Mystetstvo u rozvytku individualnosti pedahoha: istorychnyi i metodolohichni aspekty [Art in the development of the teacher's individuality: historical and methodological aspects]: monohrafiia*. Chernivtsi: Zelena Bukovyna [in Ukrainian].
- Smyrnova, T. A. (2003). *Dyryhent khoru: individualnist, pedahoh, kerivnyk [Choir conductor: individuality, teacher, leader]: naukovo-metod. materialy*. Kharkiv: Nove slovo [in Ukrainian].
- Stakhevych, O. (2002). *Osnovy vokalnoi pedahohiky [Fundamentals of vocal pedagogy]*. Sumy: SumDPU imeni A. S. Makarenka [in Ukrainian].
- Sulaieva, N. V. (2013). *Pidhotovka vchytelia v pedahohichnomu prostori neformalnoi mystetskoj osvity: monohrafiia [Teacher training in the pedagogical space of informal art education]*. Poltava: PNPU imeni V. H. Korolenka [in Ukrainian].
- Tanko, T. P. (1998). *Muzychno-pedahohichna osvita v Ukraini [Music and pedagogical education in Ukraine]: monohrafiia*. Kharkiv: Osnova [in Ukrainian].
- Tarannyk, Z. V. (2007). *Khoroznavstvo i metodyka roboty z khorom [Choir studies and methods of working with the choir]: dydaktychni materialy*. Vinnytsia: Nova knyha [in Ukrainian].
- Tsiupa, N. P. (2016). Narodni khorovi kolektyvy v ukrainskomu muzychnomu prostori [Folk choirs in the Ukrainian musical space]. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku. Mystetstvoznavstvo [Ukrainian culture: past, present, ways of development. Art history]*, 22, 250-254 [in Ukrainian].
- Zaturian, A. I. (2007). *Khoroznavstvo i metodyka roboty z khorom [Choir studies and methods of working with the choir]: prohrama dlia vyshchykh navchalnykh zakladiv kultury i mystetstv I-II rivniv akredytatsii*. Vinnytsia: Nova knyha [in Ukrainian].
- Одержано 14.03.2025 р. Рекомендовано до друку 21.04.2025 р. Оприлюднено 03.06.2025 р.